

Пухкий В. М.,
здобувач освітньо-наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю D4 Публічне управління та адміністрування

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З ВИМОГАМИ СТРАТЕГУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

В сучасних умовах удосконалити стимулювання розвитку регіонів можливо шляхом активізації регіональної політики в напрямі впровадження розумної спеціалізації (Smart Specialization), що передбачає орієнтацію на інноваційний розвиток, перехід до диверсифікованих форм економіки знань та комплексну модернізацію на основі технологій нового покоління.

У наукових дослідженнях смарт-спеціалізація носить дуальний характер, будучи інструментом механізму реалізації регіональної політики і водночас елементом концепції стратегування регіонального розвитку (рис. 1). У цій моделі фігурують взаємозв'язки між стратегічним управлінням, інституційними механізмами і детермінантами регіонального розвитку [1, с. 320].

У вітчизняному нормативно-правовому полі смарт-спеціалізація трактується як «підхід стратегічного планування регіонального розвитку і визначення сфер втручання, що забезпечує економічне зростання та базується на розкритті інноваційного потенціалу, унікальності наявних активів, конкурентних переваг регіону, найбільш ефективному їх використанні» [2].

У понятійному апараті смарт-підходу важливе місце займає «пріоритет смарт-спеціалізації» як перспективний для регіону вид економічної діяльності, що має інноваційний потенціал, є унікальним та представлений у вигляді інноваційної продукції, технології або процесу [2]. А отже, у механізмі реалізації регіональної політики чільне місце має посісти інструментарій моніторингу актуальності цих пріоритетів (з огляду на динаміку конкурентних переваг регіону) та заохочення суб'єктів управління регіональним розвитком до їх перегляду за результатами оцінювання змін у внутрішньому потенціалі і зовнішньому середовищі.

Рис. 1. Дуальний характер смарт-спеціалізації:

взаємозв'язок інструментів державної політики і концепції стратегування

Джерело: складено автором з використанням [1; 3]

Регіони мають активізувати діяльність щодо запровадження «процесу підприємницького відкриття» (Entrepreneurial Process of Discovery – EDP), під яким розуміється інклюзивний та інтерактивний аналіз виявлення їх сильних сторін у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом взаємодії всіх заінтересованих сторін [2]. Відповідно, до механізмів реалізації державної регіональної політики варто інтегрувати інструменти для усунення координаційних і ринкових бар'єрів, допомагаючи приватному сектору досягти критичної маси розвитку шляхом запровадження інновацій [4, с. 44–45]. Результати підприємницького відкриття мають бути інституціоналізовані, зокрема шляхом створення кластерів і належної інфраструктури знань [5, с. 54].

Для забезпечення «спільного лідерства» у стратегуванні регіонального розвитку держава має націлювати всіх учасників цього процесу на регулярність

співпраці та системність комунікацій з метою, перш за все, обміну інформацією про бізнес-можливості, інституційні інструменти, ринки, нові технології і продукти тощо. Для цього необхідні координаційні механізми та веб-майданчики у вигляді науково-технологічних платформ як інституційний інструмент управління процесами смарт-спеціалізації у регіонах [5, с. 61].

Створення ефективної смарт-стратегії потребує потужної аналітичної бази: все розпочинається з позиціонування регіону в глобальному ланцюжку доданої вартості, вивчення структурно подібних територій і подальшого бенчмаркінгу. Стратегії мають пройти процедуру обов'язкового зовнішнього рецензування експертами з інших регіонів, які мають схожу спеціалізацію. Загалом, важливо оцінити потенціал міжрегіонального співробітництва, що враховує природний взаємозв'язок «смарт-спеціалізацій» різних регіонів [6, с. 492], а також ймовірність міжсекторального синергізму через виникнення т. зв. емерджентних індустрій (Emerging Industries), які поєднують кілька видів діяльності (наприклад, коли традиційні галузі промисловості обмінюються інноваційними імпульсами з новітніми секторами, де більш активно застосовуються сучасні ІТ-технології).

В умовах воєнного стану питання смарт-спеціалізації регіонів ще більше актуалізується: зокрема, з огляду на зростання регіональних диспропорцій та ускладнення конвергентного розвитку. Щодо післявоєнного відновлення, визначальним стане врахування специфіки (ступеня зруйнованості, належності до певного функціонального типу) окремих територій. Наприклад, смарт-підхід може бути доречним при визначенні доцільності відбудови значно пошкоджених чи повністю зруйнованих населених пунктів (особливо у місцевостях, де зруйновані «містоутворюючі» підприємства). З іншого боку, смарт-спеціалізація може стати базисом для перепрофілювання регіонів, оскільки створює синергетичний ефект для будь-якої діяльності, що використовує інновації [7].

Таким чином, впровадження смарт-підходу до управління регіональним розвитком потребує розробки «смарт-механізмів» реалізації державної регіональної політики, яка повинна здійснюватися на засадах інноваційної спрямованості, ресурсорієнтованості та паритетності, концентрації і координації знань, вузької спеціалізації і достатньої диверсифікованості. Результатами мають

стати модернізація промисловості шляхом її переходу на новий технологічний уклад, активізація інноваційного і «цифрового» потенціалу територій, розвиток нових драйверів регіональної економіки, зміщення «центрів інновацій» з великих компаній до менших бізнес-одиниць [8, с. 374].

Список використаних джерел

1. Кащена Н.Б., Руденко С.В., Нестеренко І.В. Стратегії розумної спеціалізації: європейський досвід і перспективи України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 316–321. URL: https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/02/ujae_2024_r04_a48.pdf (дата звернення: 11.11.2025).
2. Методичні рекомендації щодо застосування смартспеціалізації на регіональному рівні: Наказ Міністерства економіки від 10 червня 2024 р. № 14563. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME240089> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Кльоба Р.Л. Концептуальні засади смарт-спеціалізації розвитку регіонів України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 104–111. URL: <https://surl.lt/oyddnr> (дата звернення: 01.11.2025).
4. Березняк Н.В., Рожкова Л.В. Процес підприємницького відкриття в контексті регіональної смарт-спеціалізації: деякі теоретичні та концептуальні аспекти. *Наука, технології, інновації*. 2020. № 1. С. 42–48.
5. Швець Н.В., Шевцова Г.З. Розвиток підприємництва та його роль у реалізації підходу смарт-спеціалізації в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2 (60). С. 53–66.
6. Сенченко В.В. «Смарт-спеціалізація» – концептуальна модель формування та розвитку регіональної інноваційної політики в Україні. *Наукові перспективи*. 2023. № 10 (40). С. 482–497. URL: <https://surl.li/hfbjiq> (дата звернення: 11.11.2025).
7. Інформаційна довідка щодо врахування концепції смарт-спеціалізації регіонів у процесі повоєнного відновлення України / Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: <https://surl.li/tidzwi> (дата звернення: 11.11.2025).
8. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія; наук. ред. І.З. Сторонянська / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 424 с.